

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԳԻ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՆ
ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ԱՐԲԻՏՐԱԺԱՅԻՆ ՎՃԻՌՆԵՐԻ
ՃԱՆԱԶՄԱՆ ԵՎ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅՈՒՄ

ԱՐՄԵՆ ՀԱՅԿՑԱՆՑ

«Մեր իրավական մշակույթի զարգացման մակարդակը մեզ զգացնել է տալիս, թե ինչ նշանակություն կարող է ունենալ մեզ համար հանրային կարգի առկայությունը կամ բացակայությունը»:
Ալեն Բենաբան (ֆրանսիացի իրավագետ)

Հոդվածում քննարկվում են միջազգային առևտրային արբիտրաժային որոշումների ճանաչման և կատարման ոլորտում հանրային կարգի վերապահման ինստիտուտի կիրառման ժամանակակից ասպեկտներն օտարերկրյա և միջազգային իրավական փորձի համատեքստում: Հեղինակը կարծում է, որ հանրային կարգի ինստիտուտի կիրառման նկատմամբ մոտեցումները կայուն լինել չեն կարող. դրանք նույնպես ենթարկվում են որոշակի փոփոխությունների՝ պայմանավորված իրավունքի դոկտրինում նոր մոտեցումների և տեսությունների գեներացմամբ:

Հոդվածագիրը համակողմանի վերլուծություններով հանգում է այն եզրակացության, որ օտարերկրյա արբիտրաժային որոշումները ճանաչելիս և կատարելիս հանրային կարգի վերապահման համար հիմք է նաև հայրենական օրենսդրության մի շարք իմպերատիվ նորմերին հակասելու հանգամանքը՝ ելնելով այն փիլիսոփայական համոզմունքից, որ քանակական փոփոխությունները հանգեցնում են որակական փոփոխության:

Բանալի բառեր – *օտարերկրյա արբիտրաժային վճիռներ, իմպերատիվ նորմ, հանրային կարգի վերապահում, դոկտրին, դատական պրակտիկա, կոնվենցիա, ազգային օրենսդրություն*

ՀՀ-ում օտարերկրյա արբիտրաժի վճիռների ճանաչման և հարկադիր կատարման գործընթացը կարգավորվում է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով (այսուհետ՝ Օրենսգրք), Առևտրային արբիտրաժի մասին ՀՀ օրենքով (այսուհետ՝ Օրենք), Օտարերկրյա արբիտրաժային որոշումների ճանաչման և կատարման մասին 1958 թ. Նյու Յորքի կոնվենցիայով¹ (այսուհետ՝ Կոնվենցիա):

¹ **Կոնվենցիան Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 1998 թվականի մարտի 29-ից:** Հայաստանի Հանրապետությունը Կոնվենցիային միացել է վերապահող հայտարարությամբ. «Հայաստանի Հանրապետությունը Կոնվենցիան կկիրառի միայն մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում ընդունված արբիտրաժային որոշումների ճանաչման և կատարման նկատմամբ»:

Օրենսգրքի 326-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Օտարերկրյա պետությունների տարածքում կայացրած արբիտրաժների և միջազգային առևտրային արբիտրաժների վճիռների (օտարերկրյա արբիտրաժային վճիռներ) ճանաչումն ու կատարումն իրականացնում է «Առևտրային արբիտրաժի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված դատարանը նույն օրենքով նախատեսված դեպքերում»:

Օրենքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանվում է. «1. Արբիտրաժային տրիբունալի վճիռը, որը կայացվել է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կամ Օտարերկրյա արբիտրաժային որոշումների ճանաչման և կատարման մասին Նյու Յորքի կոնվենցիայի անդամ որևէ այլ պետության տարածքում, պետք է ճանաչվի որպես պարտադիր և համապատասխան դատարանին գրավոր միջնորդելու դեպքում կատարվի սույն հոդվածին և 36-րդ հոդվածին համապատասխան»:

Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի 1-ին մասով սահմանվում է. «Սույն Կոնվենցիան կիրառվում է այն արբիտրաժային որոշումների ճանաչման և կատարման նկատմամբ, որոնք կայացվել են այն պետության տարածքում, քան այն պետությունը, որում հայցվում է այդպիսի որոշումների ճանաչումը և կատարումը՝ այն վեճերով, որոնց կողմ կարող են լինել ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ իրավաբանական անձինք: Այն կիրառվում է նաև այն արբիտրաժային որոշումների նկատմամբ, որոնք ներքին որոշումներ չեն համարվում այն պետությունում, որտեղ հայցվում է դրանց ճանաչումը և կատարումը»:

Օրենսգրքի 328-րդ հոդվածի 4-րդ մասով սահմանվում է. «Դատարանը գործի քննության ժամանակ պարզում է «Առևտրային արբիտրաժի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված օտարերկրյա արբիտրաժային դատարանի վճռի ճանաչման և կատարման հիմքերի առկայությունը կամ բացակայությունը»:

Օրենքի 36-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ արբիտրաժային տրիբունալի վճռի ճանաչումը կամ հարկադիր կատարումը, որը կայացվել է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կամ Օտարերկրյա արբիտրաժային որոշումների ճանաչման և կատարման մասին Նյու Յորքի կոնվենցիայի անդամ որևէ այլ պետության տարածքում, մասնավորապես՝ «կարող է մերժվել միայն այն կողմի խնդրանքով, որի դեմ այն ուղղված է, եթե այդ կողմն ապացույցներ ներկայացնի դատարան, որտեղ հայցվում է վճռի ճանաչումը կամ հարկադիր կատարումը, այն մասին, որ

ա) համաձայն Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության՝ վեճի առարկան ենթակա չէ լուծման արբիտրաժի կողմից, կամ

բ) վճռի ճանաչումը կամ կատարումը հակասում է Հայաստանի Հանրապետության հանրային կարգին»:

Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանվում է ճիշտ նույնպիսի իրավադրույթ, ինչպիսին սահմանվում է Օրենքի 36-րդ հոդ-

վածի 1-ին մասում. «Արբիտրաժային որոշման ճանաչումը և կատարումը կարող է մերժվել նաև, եթե երկրի իրավասու իշխանությունը, որում հայցվում է ճանաչումը և կատարումը, գտնի, որ

ա) ըստ այդ երկրի օրենքների, վեճի առարկան չի կարող լինել արբիտրաժային քննարկման առարկա, կամ

բ) այդ որոշման ճանաչումը և կատարումը հակասում են այդ երկրի հասարակական կարգին»:

Վերադառնալով Օրենքի իրավակարգավորումներին՝ պետք է նշենք, որ Օրենքը չի սահմանում հանրային կարգի լեգալ հասկացությունը, նույնիսկ չի նախատեսում որևէ չափանիշ, որից ելնելով կարելի էր իրավաբանական բնույթի դատողություններ անել այս ինստիտուտի շուրջ:

Հանրային կարգի ինստիտուտին անդրադառնում է նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքը (այսուհետ՝ ՀՀ քաղ. օր.)՝ ի դեմս 1258-րդ հոդվածի, որի իրավադրույթներից որոշակի ուրվագիծ ենք ստանում հանրային կարգի վերապահման ինստիտուտի որոշակիացման ուղղությամբ: ՀՀ քաղ. օր-ի 1258-րդ հոդվածով սահմանվում է.

«1. Սույն օրենսգրքի 1253-րդ հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան կիրառվելիք օտարերկրյա իրավունքի նորմը չի կիրառվում, եթե դրա կիրառման հետևանքներն ակնհայտ հակասում են Հայաստանի Հանրապետության իրավակարգի հիմունքներին (հանրային կարգին): Այդ դեպքում, ըստ անհրաժեշտության, կիրառվում է Հայաստանի Հանրապետության իրավունքի համապատասխան նորմը:

2. Օտարերկրյա իրավունքի նորմի կիրառումից հրաժարվելը չի կարող հիմնվել միայն համապատասխան օտարերկրյա պետության իրավական, քաղաքական կամ տնտեսական համակարգը Հայաստանի Հանրապետության իրավական, քաղաքական կամ տնտեսական համակարգից տարբերվելու հանգամանքի վրա»:

Ինչպես նկատում ենք, հանրային կարգն առկա է, երբ օտարերկրյա իրավունքի նորմերի կիրառման հետևանքներն ակնհայտ կհակասեն Հայաստանի Հանրապետության իրավակարգի հիմունքներին:

Օտարերկրյա արբիտրաժային որոշումները, որոնք կայացվել են օտարերկրյա իրավունքի այնպիսի նորմերի կիրառմամբ, որոնց հետևվանքները հակասում են ՀՀ իրավակարգի հիմունքներին, պետք է մերժվեն հանրային կարգին հակասելու հիմնավորմամբ:

Որոշակի հստակեցում ունեցանք ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի իրավադրույթներին անդրադառնալով, սակայն դա բավարար չէ հանրային կարգի վերապահման ինստիտուտը լիովին ընկալելու և կիրառելու համար:

Հանրային կարգի վերապահման ինստիտուտի լեգալ հասկացության կամ առնվազն գոնե չափանիշների մասին որևէ նշում չունի նաև Կոնվենցիան:

Դրա էությունը բացահայտվում է երկու միջոցների՝ դոկտրինի և դատական պրակտիկայի համավերլուծության հիման վրա:

Իրավունքի դոկտրինը տարբեր պետություններ ճանաչում են որպես օրենքի մեկնաբանման աղբյուր: Այսպես, 2005 թ. Միջազգային մասնավոր իրավունքի մասին Ուկրաինայի օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանվում է. *«Օտարերկրյա իրավունքը կիրառելիս դատարանը կամ այլ պետական մարմինը օտարերկրյա իրավունքի նորմերի բովանդակությունը պարզում է համապատասխան օտար պետությունում դրանց պաշտոնական մեկնաբանմանը, կիրառման պրակտիկայի և դոկտրինի համաձայն»*²: Դեռևս կան պետություններ, ներառյալ Հայաստանի Հանրապետությունը, որոնց օրենսդրությամբ իրավունքի դոկտրինը ճանաչված չէ որպես օրենքի բովանդակության պարզաբանման և մեկնաբանման աղբյուր, սակայն դա չի խանգարում իրավունքի նորմերի բովանդակության պարզաբանմանը և մեկնաբանմանը մոտենալ դոկտրինի դիրքերից, քանզի դա ժամանակակից գլոբալացվող աշխարհում այլևս ընդունված մոտեցում է: Իրավունքի դոկտրինն իրավական գիտելիքների գիտական համակարգ է՝ հիմնված հայրենական և օտարերկրյա ու միջազգային իրավական փորձի համակարգման, ընդհանրացման, վերլուծության վրա, որի արդյունքում արվում են հիմնավոր եզրահանգումներ, որոնք առավելապես են համապատասխանում իրավունքի արդի զարգացման միտումներին և ընկալումներին:

Որպես լրացուցիչ հիմնավորում, կցանկանայինք վկայակոչել նաև միջազգային մասնավոր իրավունքի գիտության, ինչպես նաև օրենսդրության մեջ ընդունված առավել սերտ կապի վայրի օրենքի սկզբունքը (*lex causae*): Հայտնի է, որ երբ կիրառվելիք իրավունքը որոշելիս դատարանը հանդիպում է անհնարինության հասնող դժվարությունների, ապա օրենսդիրը դատարանին տալիս է հայեցողության լայն հնարավորություն՝ կիրառվելիք իրավունքը որոշել այն իրավունքով, որի հետ, դատարանի խորին համոզմամբ, հարաբերությունն առավել սերտ է (Օրենսգրքի 1253-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

Առավել սերտ կապի վայրի օրենքի սկզբունքը (*lex causae*) դատարանին թույլ է տալիս նաև փնտրել գտնել այն իրավունքը, որի շրջանակներում իրավակարգավորումները կարող են օգնել դատարանին՝ հասկանալու, թե կիրառման ենթակա պետության օրենքի նորմերը որքանով կարող են ընդունելի լինել սեփական իրավակարգի հետ համադրելիության տեսանկյունից, ասել է թե՛ որքանով կարող են օտարերկրյա իրավունքի նորմերի կիրառման հետևանքները բախումային իրավիճակներ գեներացնել հանրային կարգի տեսանկյունից: *Դա նշանակում է, որ ուսումնասիրելով հանրային կարգի վերաբերյալ օտարերկրյա և միջազգային իրավակիրառ փորձը, օտար պետություններում ընդունված իրավական դոկտրինները՝ դատարանը կարող է անհրաժեշտ եզրահանգումներ անել հայրենական հանրային կարգի մեկնաբանման և այդ ինստիտուտի իրավակիրառման համար:*

² Տե՛ս http://www.cisg.ru/content/download/ipr_ua_rus.pdf

Հանրային կարգի ինստիտուտի որոշակիացման հզոր միջոց է դատական պրակտիկան: Օրենքով նախատեսվում է, որ օտարերկրյա արբիտրաժի վճիռների՝ հանրային կարգի վերապահման հիմքով ճանաչումը և հարկադիր կատարումը մերժում է դատարանը, երբ պարզում է, որ *«վճռի ճանաչումը կամ կատարումը հակասում է Հայաստանի Հանրապետության հանրային կարգին»*: Կոնվենցիայի այլ ձևակերպմամբ նույնական մոտեցում է ցուցաբերվում. *«Որոշման ճանաչումը և կատարումը կարող են մերժվել, եթե երկրի իրավասու իշխանությունը գտնի, որ այդ որոշման ճանաչումը և կատարումը հակասում են այդ երկրի հասարակական կարգին»*: Միանգամից նշենք, որ ՀՀ-ում հանրային կարգի վերապահման հիմքով օտարերկրյա արբիտրաժի վճիռների ճանաչումը և հարկադիր կատարումը մերժելու ուղղությամբ ցայսօր չկա ձևավորված դատական նախադեպ: Դա նշանակում է, որ այս հիմքով մերժելու անհրաժեշտության համար դատարանին ուղեցույց կարող է լինել ոչ միայն դոկտրինը, այլև օտարերկրյա և միջազգային դատական պրակտիկայի փորձը:

Դոկտրինալ հիմքեր: Օտարերկրյա արբիտրաժային որոշումների ճանաչման և կատարման մասին 1958 թ. Նյու Յորքի կոնվենցիայի մեկնաբանման ԱԱՄԽ (ICCA)-ի ուղեցույց-ձեռնակը³, որը հասցեագրված էր դատավորներին, մանրամասնում է, թե ինչպես պետք է հասկանալ և մեկնաբանել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իրավադրույթը (այսուհետ՝ Հոդված 5(2))⁴: Մեջբերենք այս ուղեցույց-ձեռնարկի՝ հանրային կարգին վերաբերող հատվածները.

- Հոդված 5(2)-ով նախատեսված հիմքերը կոչված են պաշտպանելու այն երկրի հանրային շահը, որտեղ հայցվում է կատարումը, և հետևաբար դատարանը վճռի ճանաչման և կատարման մասին միջնորդություն ստանալու պարագայում կարող է հիմնվել հանրային շահի վրա ի պաշտոնե: Սովորաբար այն կողմը, որն ընդդիմանում է վճռի ճանաչմանը և կատարմանը, կարող է վկայակոչել նաև այս հիմքերը, եթե գտնում է, որ դրանք վերաբերելի են:

- Հոդված 5(2)(ա)-ով նախատեսված մերժման հիմքը՝ *«վեճի առարկան չի կարող լինել արբիտրաժային քննարկման առարկա»*, կիրառվում է այն դեպքում, երբ վեճը ներառում է բառացապես դատարանի քննությանը վերապահված վեճի առարկա: Նմանատիպ բացառիկ դեպքերից է սնանկությունը: Այն հարցը, թե արդյոք վեճի առարկան ենթակա չէ արբիտրաժի, պետք է որոշվի այն երկրի իրավունքով, որտեղ վճռի ճանաչման և կատարման դիմում է ներկայացվել:

- Հոդված 5(2)(բ)-ն թույլ է տալիս արբիտրաժային վճռի ճանաչումը և կատարումը քննող դատարանին մերժել դիմումը, եթե այն «հա-

³ Տե՛ս <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/ICCAs-Guide-to-the-Interpretation-of-the-1958-New-York-Convention-A-Handbook-for-Judges-2.pdf>

⁴ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և Օրենքի համապատասխան իրավակարգավորումները նույնն են:

կատում է այդ երկրի հանրային կարգին»: Այնուամենայնիվ, հողված 5(2)(բ)-ն չի սահմանում, թե ինչ է նշանակում «հանրային կարգ»: Այն չի նախատեսում նաև, թե արդյոք հանրային կարգի վերաբերյալ ներպետական կամ հանրային կարգի միջազգային մոտեցման վրա հիմնված հանրային կարգի սկզբունքները պետք է կիրառվեն Նյու Յորքի Կոնվենցիայի ներքո ներկայացված ճանաչման և կատարման դիմումների նկատմամբ: Հանրային կարգի միջազգային մոտեցումը սովորաբար ավելի նեղ է, քան ներպետական հանրային կարգի մոտեցումը:

- Առանձին երկրներում ներպետական դատարաններն ընդունելի են համարում միջազգային հանրային կարգի վերաբերյալ ավելի նեղ չափանիշները՝ կիրառելով միջազգային աղբյուրների նյութական նորմեր: «Հանրային կարգի» վերաբերյալ 2002 թ. հրատարակված Միջազգային իրավունքի ասոցիացիայի խորհրդատվությունները («ՄԻԱ խորհրդատվություններ») համարվում են միջազգային լավագույն փորձի արտացոլում: Դրա ընդհանուր խորհրդատվություններից է այն, որ վճիռների վերջնական լինելը «միջազգային առևտրային արբիտրաժում պետք է հարգվի՝ բացառությամբ բացառիկ հանգամանքների առկայության դեպքում», և այդպիսի հանգամանքները «մասնավորապես կհամարվեն առկա, եթե միջազգային արբիտրաժային վճռի ճանաչումը կամ կատարումը հակասի միջազգային հանրային կարգին»: ՄԻԱ խորհրդատվություններով սահմանվում է, որ «միջազգային հանրային կարգ» արտահայտությունը դրանցում օգտագործվում է՝ նշելու երկրի կողմից ճանաչված սկզբունքների և կանոնների ամբողջությունը, որոնք, իրենց բնույթից ելնելով, կարող են արգելել միջազգային առևտրային արբիտրաժի շրջանակներում ընդունված արբիտրաժային վճռի ճանաչումը կամ կատարումը այն դեպքում, երբ այդպիսի վճռի ճանաչումը կամ կատարումը կարող է հանգեցնել դրանց խախտման, կամ դատավարական նորմերի մասով, համաձայն որոնց այն ընդունվել էր (միջազգային հանրային դատավարական կարգ), կամ բովանդակության մասով (միջազգային հանրային նյութական կարգ): ՄԻԱ խորհրդատվությունները սահմանում են, որ յուրաքանչյուր պետության միջազգային հանրային կարգը ներառում է հետևյալը.

1. արդարադատության և բարոյականության հետ կապված հիմնարար սկզբունքներ, որոնք պետությունը ցանկանում է պաշտպանել, անգամ եթե խնդիրն ուղղակիորեն իրեն չի վերաբերում,

2. կանոններ, որոնք նպատակ ունեն ծառայել պետության քաղաքական, սոցիալական կամ տնտեսական էական շահերին, որոնք հայտնի են “*lois de police*” կամ «հանրային կարգի կանոններ» անվամբ,

3. պետության պարտականությունը՝ հարգելու այլ պետությունների կամ միջազգային կազմակերպությունների հանդեպ ստանձնած իր պարտավորությունները⁵:

⁵ Տե՛ս <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/ICCAs-Guide-to-the-Interpretation-of-the-1958-New-York-Convention-A-Handbook-for-Judges-2.pdf>

Կոնվենցիայի նպատակներից ելնելով՝ հանրային կարգն ազգային, թե անդրազգային բնույթի է, այդ հարցում այդպես էլ վերջնական մոտեցում չկա: Հնդկաստանի Գերագույն դատարանը մի գործով նշել է, որ անդրազգային հանրային կարգի գաղափարն անհրազոթծելի է, և Կոնվենցիայի 5(2)բ իրավադրույթի խնդիրներից ելնելով պետք է ասել, որ հանրային կարգն այն պետության հանրային կարգն է, որտեղ օտարերկրյա արբիտրաժային որոշումը ներկայացվել է ճանաչման և հարկադիր կատարման⁶:

Հաշվի առնելով հանրային կարգի վերապահման կիրառման դեպքերի աճը և հարցի հրատապությունն ու կարևորությունը՝ Ռուսաստանի Դաշնության Բարձրագույն արբիտրաժային դատարանի նախագահությունը 2013 թվականին հանրային կարգի ինստիտուտի կիրառման դատական պրակտիկայի ամփոփում կատարեց և հրապարակեց տեղեկատվական նամակ, որում նշվում էր, որ «*հանրային կարգ ասելով պետք է հասկանալ իրավական հիմնարար սկզբունքները, որոնք ունեն բարձր իմպերատիվություն, համընդհանրություն, հասարակական առանձնահատուկ նշանակություն, ընկած են պետության տնտեսական, քաղաքական, իրավական համակարգերի կառուցման հիմքում: Նման սկզբունքներ են հանդիսանում պայմանագրի ազատության, իրավահարաբերության մասնակիցների հավասարության և նրանց բարեխղճության, իրավախախտմանը համահունչ քաղաքացիական պատասխանատվության, խախտված իրավունքների վերականգնման և խախտված իրավունքների դատական պաշտպանության սկզբունքները*»⁷: Այդ նամակում հանրային կարգին տրված էր բավականին լայն ձևակերպում, միևնույն ժամանակ նշվում էր, որ հանրային կարգի վերապահումը կրում է արտակարգ բնույթ, և դատարաններն այն պետք է կիրառեն բացառիկ դեպքերում՝ առանց վերանայելու օտարերկրյա դատական և արբիտրաժային որոշումներն ըստ էության:

ՌԴ դատարանների կողմից օտարերկրյա դատական և արբիտրաժային որոշումների ճանաչումը և հարկադիր կատարումը մերժելու որոշումների 40 տոկոսը կատարվել է հանրային կարգի վերապահման հիմքով: Այդ մերժումներն ամփոփելով՝ իրավագիտական շրջանակներն առանձնացրել են չորս հիմնական մոտեցումներ, որոնց հիմքում ընկած է հանրային կարգի վերապահումը.

1) *երբ օտարերկրյա դատական և արբիտրաժային որոշումները նախատեսում են բռնազանձումներ ՌԴ հետ փոխկապակցված կազմակերպություններից,*

⁶ *St' u Renusagar Power Co. Ltd. v. General Electric Company & anor.*, Supreme Court, India, 7 October 1993, 1994 AIR 860. (https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/v1604041_ebook-r.pdf)

⁷ Информационное письмо Президиума Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации от 26 февраля 2013 г., № 156 // "Обзор практики рассмотрения арбитражными судами дел о применении оговорки о публичном порядке как основания отказа в признании и приведении в исполнение иностранных судебных и арбитражных решений". <http://www.cisg.ru/dok/ip-vs-2013-156.pdf>

2) երբ օտարերկրյա դատական և արբիտրաժային որոշումներում եզրահանգումները չեն համապատասխանում ՌԴ նյութական իրավունքի պահանջներին,

3) երբ օտարերկրյա դատական և արբիտրաժային որոշումներով ներառվող հարցը վերաբերում է ՌԴ բացառիկ ընդատությանը,

4) երբ կողմերը նախաձեռնել են վեճը՝ բացառապես իրավունքի չարաշահման նպատակով:

Քանի որ հանրային կարգի վերապահումը նպատակ է հետապնդում պաշտպանել հայցվող պետության իրավունքի հիմնարար սկզբունքները և նորմերը, հարց է ծագում, թե արդյոք հանրային կարգի ներքո կարող են և պետք է դիտարկվեն հայցվող պետության իմպերատիվ նորմերը⁸: Թե ինչ ասել է իմպերատիվ նորմեր, ՀՀ օրենսդրությամբ այդ հարցի պատասխանը տրված է Օրենսգրքի 1259-րդ հոդվածում. «Մույն բաժնի կանոնները չեն վերաբերում Հայաստանի Հանրապետության իրավունքի այն իմպերատիվ նորմերի գործողությանը, որոնք քաղաքացիական շրջանառության մասնակիցների իրավունքները և շահերն ապահովելու իրենց առանձնահատուկ նշանակությամբ բացառում են որևէ այլ իրավունք կիրառելու հնարավորությունը»:

Իրավունքի դոկտրինում կասկած չի հարուցում այն հարցը, որ մի շարք իմպերատիվ նորմեր լիովին կարող են դիտարկվել հանրային կարգի գործառության շրջանակներում: Թե որ ոլորտներում գործող իմպերատիվ նորմերը կարող են դիտարկվել հանրային կարգի վերապահման շրջանակներում, կարծիքները տարբեր են՝ սնանկության, վալյուտային, սպառողների պաշտպանության, տոկոսադրույքների սահմանման և այլ: Տարբեր պետությունների դատարաններ հաստատակամորեն նշում են, որ Կոնվենցիայի տեսանկյունից իմպերատիվ նորմերը հաշվի են առնվում հանրային կարգի վերապահում կիրառելու հարցում, երբ դրանք համապատասխանում են բարոյականության և արդարության պաշտպանության Կոնվենցիոն պատկերացումներին⁹:

Ընդհանուր մտեցումն այն է, որ երբ օտարերկրյա արբիտրաժի վճռում առկա են հայցվող պետության իրավունքի՝ մեկից ավելի իմպերատիվ նորմերի խախտումներ, ապա, բացի այն հանգամանքից, որ դրանք կարող էին լինել վերևում նշված ոլորտներից, նաև այն, որ խախտվել է հայցվող պետության իրավունքի իմպերատիվ նորմերի համակազմ, ինչն արդեն իսկ խարխլում է տվյալ պետության հանրային կարգը, նրա հիմքում ընկած բարոյականության և արդարարության պատկերացումները: Փիլիսոփայական ընկալմամբ՝ քանակական փոփոխությունները հանգեցնում են որակական փոփոխությունների. դա

⁸ St' u Bernard Hanotiau, Olivier Caprasse, Public Policy in International Commercial Arbitration, B: Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards: The New York Convention in Practice 787, 791-794 (E. Gaillard, D. Di Pietro eds. 2008):

⁹ St' u Fouchard Gaillard Goldman. On International Commercial Arbitration 996 (E. Gaillard, J. Savage eds., 1996):

նշանակում է, որ մինևույն գործի շրջանակներում բազում իմպերատիվ տրամերի համաժամանակյա խախտումները նվազեցնում են հայցվող պետության իրավունքի հեղինակությունը, իրավունքի սկզբունքների անխախտության վերաբերյալ հանրային ընկալումները: Դա էլ իր հերթին նշանակում է, որ մեկից ավելի իմպերատիվ տրամերի խախտումները՝ համակազմով, արդեն իսկ հանրային կարգի վերապահման հիմք են:

АРМЕН АЙКЯНЦ – Оговорка о публичном порядке в практике признания и применения иностранных арбитражных решений. – В научной статье рассматриваются современные аспекты применения института оговорки публичного порядка в сфере признания и приведения в исполнение решений международного коммерческого арбитража на основе анализа зарубежного и международного правового опыта.

В статье обсуждается то, что подходы к применению института публичного порядка не могут быть статичными, таковые подвергаются определенной динамике в связи с генерацией новых подходов и теорий в правовой доктрине. Автор завершает научную статью выводом о том, что при признании и применении иностранных арбитражных решений имеется основание для применения публичного порядка в случае противоречия с рядом императивных норм отечественного права, основанное на философском убеждении, что количественные изменения ведут к качественным изменениям.

Ключевые слова: *иностранные арбитражные решения, императивная норма, оговорка о публичном порядке, доктрина, судебная практика, конвенция, национальное законодательство*

ARMEN HAYKYANTS – Public Order in Practice Recognition and Application of Foreign Arbitral Awards. – The scientific article discusses modern aspects of the application of the institution of a public policy clause in the field of recognition and enforcement of decisions of international commercial arbitration based on a co-analysis of foreign and international legal experience.

The article discusses that approaches to the application of the institution of public policy cannot be static, they are subject to certain dynamics in connection with the generation of new approaches and theories in the legal doctrine. The author concludes the scientific article with the conclusion that when recognizing and applying foreign arbitral awards, there is a basis for applying public policy in case of conflict with a number of imperative norms of domestic law, based on the philosophical conviction that quantitative changes lead to qualitative changes.

Key words: *foreign arbitration decisions, imperative norm, public policy clause, doctrine, jurisprudence, convention, national law*